

Ми — промія золотий в історії держав

Романі Яг

РОМСЬКА НАРОДНА ГАЗЕТА
МАНУШЕНГЕРО РОМАНО НЕВІПЕ
№2 (31), середа, 24 січня 2001 року

ГАЗЕТА ВИХОДИТЬ ЗА СПРИЯННЯ МІЖНАРОДНОГО ФОНДУ "ВІДРОДЖЕННЯ"

Сто рядків журналіста — в номер

У РІК МУДРОЇ ЗМІЇ — МУДРОСТІ!

Гаджо (не ромам) і ромам.

Календар надто швидко зриє листки. А з ними відходять наші дні. Як кажуть, у праці чи в лінощах. Ну що, здавалось б, зима за віхном? А школярам радість: канікули, отже, можна й вранці поспати скільки завгодно, книжку упродовж кількох тижнів не брати в руки, забути дорогу до бібліотеки...

Почаюся нове півріччя на-вчального року. Батьки родин не завжди задумуються, що реформа освіти· тепер уже дванадцять літ треба навчатися· і на них на-кладає значно вищі обов'язки. Тож необхідно, маючи сина чи доньку, уже з першого року іх навчання готовати до того, що освіта-проста необхідність. Як хліб і вода, одежда і хіка. Соромно потім буде, що не зуміють у дев'ятнадцять ·двадцять літ листа чи прохання написати, заяви, а коли треба · й скаргу.

У Руських Комарівцях на Ужгородщині доводиться бачити майже порожні класи в розпалі шкільної чверті! З чи не двадцяти учнів Арданівської ЗОШ, Раїхівської, Сваливської, на заняття приходить п'ятеро·шестеро... Такі факти мають обурити і бровів та старості таборів. Адже вони знають своїх людей, у кого всіх справ у сім'ях. Прикро було, скажімо, в таборі села Гейці чути, що аби прочитати листи з-за кордону, в яких йшлося про виплату допомоги особам, що постраждали від Холокосту, треба іхати в облас-ний центр.

А рік проростає з минулого. Минулий з позаминулого. Пропустивши якусь його клітинку·день, місяць·багато втратиш. Наздоганяти буде важко.

Добрих прикладів, коли педагогічні колективи, батьки вболівають за долю своїх дітей, в нашій області чимало. Не відразу вдалося здіснити мрію · аби в синах рідної школи учні здобували повну середню освіту директору Ужгородської ЗОШ № 13 Мар'яні Іванні Савко, ЗОШ № 14 Йолана Степанівни Фекійшагзі. Та по-сприя і Ужгородський міський відділ освіти. Вперше за парті в десятому класі спілі понад 40 учнів.

І це, хоч не така й велика, а все ж перемога. Довелося бути свідком, як дві сім'ї (одружилися недавно) приходили складати запіки. Що ж, нехай у такий спосіб вчатися!

Вітати можна й відкриття нових шкіл у Яновівці, Баркасові (попад сорок учнів у кожній), до якого причетне товариство "Невіпе" ("Відродження"), яке оч尤ює дія-кою ромської об'єднаної церкви Йосипа Віраг.

Так, сьогодні гостро постає питання навчання молодих ромів. Це поспішна вимога часу.

Кажуть: діти нічого не запам'я-тують так добре, як помилки своїх батьків. Духе холопіс б, щоб вони, ставши на свої крила, не згадували ліхим словом помилку, позначену червоним чорнілом · не привчили вчитися.

Юлія Зейкан.

Епіграф номера:

Мое життя ·
в скарбницю горя внесок
Заплачено сповна ·
за все, за все.
Душа · як храм з очима
давніх фресок
Все бачить. Все мовчить.
Все далі понесе.
Софія Малильо

Лист у редакцію

БІДА ХОДИТЬ НЕ САМА

Дорогі редакція та
культурно-просвітнє
товариство "Романі Яг"!

До вас звертається жителька табору, що в Середньому Хуторі (Реметі) Берегівського району, Роза Володимирівна Олгач. У мене відбувається біда · весняним паводком і снігопадом 1999 року повністю розрушено будинок, де жила моя сім'я. Про це є акт обстеження, складений комісією, 21 квітня 2000 року. Будинок мій був площею 54 кв. м. Живемо тепер тимчасово у хаті, які господари на певний час виїхали в Росію. Встаемо кожного ранку з молитвою: щоб Всеївішні зробив усе так, щоб вони якнайдовше затрималися в цій тепер чужій державі, куди ми ще недавно їзділи на сезонні роботи. У двох кімнатах тісніться три сім'ї.

Усіх у мене п'ятеро дітей. Виховували їх, що мали робочі руки, вміли братися за найчорнішу працю. Коли наставало літо, збиралися хати · на сезон! Цінували наш труд і в східних областях України, і в різних країнах Росії.

Говді Василь · мій син · має 26 років. Одруженій. Його дружиною є Дмитрович Ганна. Він най-

менший. Усі роки допомагав мені, чим і як міг. Навіть тоді, коли влаша наша хата, просив не плакати. Мовляв, раз люди склали акт, побіцьли виділити 10 тис. гривень, щоб побудували новий дім, так і має бути.

Досі ми не отримали ні будівельних матеріалів, ні грошей. Але вірюю уб, що ті, хто склав акт, люди порядні.

Кажуть, що біда не ходить сама, тобто одна. За нею десь не-одмінно слідує друга. А я та, перша, настільки горем людським, то швиденько за нею біжить друга.

Ніколи і не снілося б, що доля так насміхається над мною, ромкою. Та іншими членами сім'ї, ромами, котрі ледве зводять упродовж багатьох років, відколи не можливо хати в Росію на заробітки, кінці з кінцями. Як і всі жителі Ремет, ми сподіваємось, що місцева влада не лише наші великий родини, а й сім'ям Лакатоша Бориса, Олгач Олени, чи хати звалися, допоможе. Люди знають і про важке становище одинокої матері, в котрій троє дітей, Марії Алішіві.

Я так довго розказую про пер-

шу біду тому, що боюсь перейти до другої.

Друга (біда) моя ось яка:

Найменший син (Говді Ва-
силь) три тижні лікувався на хво-
робу серця в Берегові. Вчора, 17 січня, його перевели в Ужгород. Там лікарі оглянули й сказали: у
ближчі кілька днів повинен бути в Києві на операції, що коштує 10 тис. гривень...

Люди добрі! Де ж нам, усім родинам, роздобути такі гроші?! Спів-
шу піша просити в незнайомих мені в Ужгороді людей. Розказу-
вала їм і для чого прошу. Одні вірили, а інші ні.

Збрали оці гроши · 10 гривень. Тому прошу й товариство, щоб вони сказали лікарям обласної лікарні порадилися всі жажемо: нехай ті 10 тис., які обіце виділи-
ти влада на розмитий снігопадом та паводком наш будинок, пере-
ведуть у Київ і зроблять опера-
цію на серце Говді Василеві...

— Наш табір · понад 100 меш-
канців, невеликий. Всі жителі Се-
реднього Хутора нічим не можуть
допомогти, але не хочу, щоб Говді Василі помер · а без опера-
ції (я сама чула) йому не ви-
живати.

Я маю 8 соток землі коло хати (її ту б віддаля, щоб найменший син жив!) У селі люди і спілько-
ма соками не володіють. Хоч ві-
же тепер ерозуємі · без бодай маленької нівки не вижити. Го-
лова сільради нікік не розуміє нас. Ситий голодному · не друг. Об-
рали нового біюва · Шельму Михайлі. Та він про себе став дба-
ти, а не про табір...

Багато б розказувати, а слуха-
ти про негаради чи вісом охоту?

Прошу одного: поможіть!

Роза Олгач, жителька
Середнього Хутора (Ремети)
Берегівського району

Від редакції:

Журналісти "Романі Яг" вис-
ухали болочу сповідь ромки
Рози Олгач. Керівництво това-
ристства звернулося до облуп-
равлення охорони здоров'я з
проханням вникнути в склад-
ну ситуацію, допомогти Говді
Василю.

українське етнокультурне та етно-
політичне життя розповів президент
Закарпатської Асоціації ромських
громадських організацій "Експіг"
А.Е. Адам. На питаннях специфіки
роботи редакції "Романі Яг" зупини-
лася її редактор · Е.М. Навроць-
ка. Про етнонаціональний аспект
соціальної роботи в екстремаль-
них умовах на прикладі катастро-
фічних паводків 1998 року розповів
· викладач кафедри соціальної
роботи юридичного факультету
УжНУ Федір Федорович Шандор.

Учасники конференції зосереди-
ли увагу й на тенденціях мігра-
ційних процесів у Закарпаті, питаннях
освіти і виховання у контексті
міжетнічних відносин, проблемі
девальвації національної
моралі у літературі ХХ ст. тощо.

На змімку: Учасники конфе-
ренції

Наш кор.

З ПИТАНЬ МІЖЕТНІЧНИХ ВІДНОСИН НА ЗАКАРПАТІ

19-го січня 2001 року в Ужгороді відбулася науково-практична конференція на тему "Міжетнічні відносини в Закарпатті: стан, тенденції, шляхи поліпшення".

Організаторами виступили Закарпатська облдержадміністрація, Закарпатський регіональний центр соціально-економічних та гуманітарних досліджень НАН України, Асоціація соціологів Закарпаття та Фонд розвитку карпатського Європеріону.

Доповіді учасників конференції були розбиті на тематичні блоки: "Етносоціальні та науково-теоре-

8 січня 2001 року в одній із страсбурзьких лікарень померла 41-річна Іболя Красна. Вона була головою ромського самоврядування м. Замоль. Її передбачено поховати у Страсбурзі. Це було її останньою волею, через те, що в Угорщині вона зазнала багато образ.

Будапештський ромський прес-центр

Сербія

У місті Белград "червоні душманы" з 3-го по 7-ме серпня 2000 року знищались над 19-річними ромами. У комісаріаті його звинуватили у крадіжці. Коли молодий роман заперечував свою причетність до злочину, "червони" почали його бити та катувати. Хлопця відпустили, але натянули, що це, мовляв, скільки його вагта жінка. ERRC подав скаргу стосовно цієї справи до поліції.

ERRC Newsletter № 3 за 2000 р.

Угорщина

У січні цього року Пештський суд розпочав розгляд справи Надої Дюлю — голови угорської ромської організації (Циганська Демократична Спілка). Звинувачення висунув Тердян Йозеф — представник Міністерства по землевпорядкуванню, член партії Республіканської Циганської Самоврядування. Надої Дюла звинувачується у афері разом з одним підприємцем. Шість років тому, вони по фiktивним рахункам отримали кошти на придбання будматеріалів на суму понад щість мільйонів форинтів.

Якщо виявиться, що Дюла Надої винний, сказав Бейло Остакан, заступник голови Республіканського Циганського Самоврядування, то він втратить представницький мандат Циганської Демократичної Спілки.

Будапештський ромський Прес-центр

Роми бідують

46 ромів з Угорщини, які прибули у м. Страсбург до будинку Ради Європи, почали вимагати політичного пригулу. До цього кроку їх примищали діл місцевих органів влади. За словами барона Йожефа Фароді, у 1997 році їх будинки були знесені сильним вітром. Потерпіли було надано право проживати в дерев'яних будинках. Проте місцеві молоді люди підпалили їх, і ромам знову довелося шукати нове житло. Ніхто не хотів займатися проблемами ромів, тому ім нічого не ли-

шалось, як взяти в оренду автомобілі та війти за межі країни шукати захист. Сьогодні в Угорщині проживає понад 600 тис. ромів, проте, за офіційною статистикою, іх близько 1 млн чоловік, що складає 10 % населення країни, 14 % молодих ромів — безробітні. Середня тривалість життя — на 10 років менша, ніж у представників інших національностей: у чоловіків вона дорівнює 55 років, у жінок — 62 роки.

Всесвітня служба новин BBC (Лондон)

СВІТ І МИ
"Домари": Общество Цыган Израиля

В кінці 1999 року члени общини Домари в Ізраїлі созвали організацію для циган Близького Сходу. Вона називається ДОМАРИ: Общество Цыган в Ізраїлі. Созданією цієї організації являється реалізацією давніх мечтів місіс Амун Слим, однієї з жінок в ізраїльській общині Домари. Представляем вам нашу вниманію перевід ее виступлення на презентації обще-

щих їх родителями не учились в школі, вони не могли отримати хорошу роботу і не мають грошей, необхідних для покупки учебників і інших шкільних принадлежностей.

Если бы дети посещали школу, то они смогли бы получить лучшие работы и повысить свой жизненный уровень.

Здравоохранение является еще одной работой нашей организации. И в первую очередь, мы должны решить, как мы сможем помочь инвалидам в нашей общине. Эта сфера нуждается в переменах.

Мой народ ждал этого дня долгие годы. Многие разочаровались, потому что считают, что о цыганах никто не хочет заботиться. Все, о чём они знают и что помнят, это то, что в течение всей истории цыган пытались убивать. Их дома сжигались, и они были вынуждены бежать из одного места в другое. Почему? В чем их преступление? — Они цыгане.

Мы здесь сегодня затем, чтобы сказать такому отношению к нашему народу "НЕТ"! Мы знаем, что Бог создал всех людей равными. Наша организация хочет дать моему народу, цыганам, уверенность в себе, в необходимости решения многих проблем.

Спасибо всем вам за то, что вы вместе со мной. Многие из вас знают, что потребовалось много лет для осуществления моей мечты. И нас все еще долгий путь. Но я знаю, что если мы будем работать все вместе, плечом к плечу, мы сможем сделать эту мечту реальностью в полной мере.

Амун Слим

Сегодня в нашем доме есть електричество. Благодаря тяжелой работе и настойчивости мы смогли изменить эту ситуацию. И я верю, что мы сможем это сделать также и для всей моей общини.

Люди говорят, что мечты способны становиться реальностью. Я верю в это. И вы здесь этим вечером потому, что также верите в это. Вместе, плечом к плечу, мы можем сделать нашу мечту реальностью.

Каковы же цели этой новой организации: "Домари" Общество Цыган в Ізраїлі?

Мы хотим поднять наш жизненный уровень через просвещение и здравоохранение.

Многие циганські діти не посещають школу, потому що їх дискримінують учителя і однокласники. Многі стыдяться іти в школу, потому що не мають одягів або ранців, які інші діти мають.

Депутат обласної ради Олександр Антал:

Я з ромами дружу з дитинства

м'яча, гралі в різні хлоп'ячі ігри. Не поміти як минули роки наявніння в Ужгородській СШ № 5. Дали продовжував навчання в профтехчилици, де опанував спеціальністю столяр-інкрустатора.

— А хто вам передавав досвід, тобто навчав першим "азам" бізнесу? Батько, ро- дичі?

— Першими наставниками в малому бізнесі були роми. Торгувля в літа моеї юності була іхною монополією. Мое покоління (О.П. Анталу-35 років - Ю.К.) знає слово "фарцовка". На популярній мові воно означає скептузія. Торгували речами трикотажу, одне слово, пройшов через купи-продажи. Там заробив свої перші 10 карбованців (гривень). Немало людей пройшли через дрібну вульчину торівлю. Однак не треба симоромітися. До прикладу, нині відомі мільйонери, як Сорос, інші теж починали з малого. Так, повторю: праця, нехай і найважкої, не треба ганьбитися! Гірше, коли батько родини приходить додому, а в нього порожній холодильник, діти голодні.

Своє часу працював і в міській тепломережі. Колегами теж були роми. Вважаю, що кожна людина ковала свого щастя. Вона сама може добиватися успіху в житті.

— А які риси характеру, поведінки цінляться в гаджо (не рома)?

— Принциповість, порядність,

малозабезпеченість людей певну допомогу.

Досі не припиняю товаришува-ти з другом юності з "Шахти" Яніком Терпаком. У 1994-1997 роках були партнерами по бізнесу.

— Хотілось би почути про вашу працю в обласній раді.

— Звичайно, можна багато розказувати. Але відзначу таке: входжу в фракцію "За розвиток Закарпаття", яку очолює ректор Ужгородського Національного університету професор Володимир Сливка. Вона найчисленніша. Думаю, читачі "Романі Я" знають за добрими справами депутатів Федіковича Павла Антоновича, Малець Василя Івановича, інших. Намагаємося робити все, щоб покращити економічну ситуацію в регіоні. Поміж моих турбот — Ужгородський район. В його селах найчастіше буваю, вникаю в турботи гospодарств. Звичайно, економічні негаразди найбільше вдарили по соціально незахищеним громадянам. Особливо велике число безробітні серед ромів. Намагається, що вкрай необхідно, допомогти і наймолодшими ромам. Посприяв свого часу відкриттю дитсадка в "Радвані". Вважаю, що освіта сьогодні потрібна всім. З дитсадка треба почати виховання...

— А сам Ви, я знаю, теж вчи-теся?

— На п'ятому курсі УжДЕП. На юридичному факультеті.

— Отже, після закінчення Інституту "Юліком" може роз-

ширити сферу своєї діяльності і надавати юридичні послуги?

— Можливо. Стою на тому, що сьогодні вім' громадянам потребна правова освіта. В тому числі й ромам. Бо часто незнання законів веде до різних правопорушень.

— що б Олександр Петрович, "добрий друг ромів", ім побажав у 2001- ому році?

— Аби шукали і знаходили відповіді в найскладніших життєвих ситуаціях.

З гостем редакції розмовляла Юліана Камська

•ХРОНІКА•

Україна

12 січня 2001 року у прищенні ресторану "Ужгород", з метою підтримки обдарованих дітей міста, відбулася зустріч підприємців, діячів науки та культури, представників громадськості, депутатів міської та обласної рад. На зустрічі пропонували виступи народних та заслужених артистів України, вітання діячів науки, освіти, спорту, представників бізнесу та громадських об'єднань, було організовано знайомство з видоми поетами, юними музикантами, вокалістами, танцюристами, підготовлена експозиція творів юніх художників. Акцію організували громадські об'єднання "Місто" та Спілка представників малого та середнього бізнесу.

Югославія

У місті Лесковац у вересні минулого року 13 молодих хлопців з дрібчиками та ланцюгами напали на поселення місцевих ромів. (Keston News Service, 9.10.2000 р.).

- Надіє Георгіївно! Читачам єдиної поки що в Україні ромської газети хотілося б детальніше дізнатися про Вашу роботу.

- Працюю провідним спеціалістом у галузі циганознавства в Інституті етнології і антропології Ромської Академії Наук. Поле діяльності широке. Століттями життя циган було описане легендами. Своє особливість має музична творчість російських циган, відрізняючи їх від фольклорних груп інших народів. А щодо Інституту, то його створення викликане самим життям. Адже необхідно було зосередити увагу на складних проблемах: вивчення історії, ментальності, матеріальної культури і обрядовості циганського етносу тощо.

Ви, очевидно, знаєте, що в 1926 році був утворений Всеросійський Союз циган. Його метою було об'єднання циган, захист їх інтересів, підняття культурного рівня, взаємодопомога. Але вже через три роки він був розпущенний. Згодом працювали інші інституції. На тему дуже багато можна б говорити...

- Мені, як мужчині, що *рома* видіється дивним, що *ви - жінка*. І такий відомий лідер! У нас на Закарпатті, як правило, тільки мужчини лідери у всьому.

- Можливо (посміхається), май приклад виявиться обнадіючим...

Комісія по культурі Міжнародного Союзу циган робить немало, аби залипти до активної діяльності жінок - ромок не лише Москви та інших міст Росії, але і в інших державах, де живуть цигани.

- Скажіть, буде ласка, додам до попереднього запитання, як це Вам вдається при всій зайнятості безпосередньо роботою в Інституті, активній участі в громадській праці так багато видаватися, ї при тому ще залишилася жінкою в повному розумінні слова... Я знаю, що у Вас недавно вийшла друком книга в Празі... Ви дуже популярні і в ромському русі в різних країнах... Чув, бували в деяких із них...

- Я науковець, автор багатьох

До привітного і охайногомешкання смії Тирлаків нас привела людська шана до господаря-Августа Петровича, рому, який більше як двадцять років відрізював (з деякими перервами) у міській лазні.

Незвичайна спеціальність. Незвична для доля цієї людини.

У семидесяті роках в цю лазню йшли як на свято, як на своєрідний ритуал. Це і зустріч з друзями, це і відчутия легкості після парилки. Це і чування після привітної процедури.

Атмосферу міської лазні створювали люди, які працювали там, щоб було затишно, чисто і охайнно. Вода щоб була гаряча, парова, приемна.

- Різні приходили до нас відвідувачі, - загадує Август Петрович. - Завжди інтелігентні люди виділялися своєю привітністю. Намагалися з нами переговорити про життя-буття. Особливо добре було, коли зверталися до мене угурською мовою. Такі довгі розмови ми вели з художником Ерделі. Наскільки це була приемна людина! Він дуже добре знат про наше життя, проблеми. Після таких розмов легше ставало на душі.

Надія Деметер: "Жінки - ромки можуть внести родзинку в наше життя..."

10 жовтня 2000-го року в газеті "Романі Яз" було опубліковано відгук на нову книгу "Історія циган - новий візгляд". Сепер авторів видання, яке вийшло торік у Воронежі, при підтримці інституту "Відкрите суспільство" (Фонд Сороса) і проекту по Етнічним стосункам (Прістон, штат Нью-Джерсі, США), с і доктор історичних наук, старший науковий співробітник інституту етнології і антропології Російської Академії Наук, професійний спеціаліст у галузі циганознавства Надія Георгіївна Деметер. Вона - автор понад сор-

ка наукових праць про циган, у тому числі монографії "Циган: миф і реальність" (М., 1995 р.). Член комісії по культурі Міжнародного Союзу циган.

У дні новорічних та різдвяних свят у Москві побував шеф-редактор газети "Романі Яз" Аладар Адам. В столицю Росії його привело бажання встановити контакти, налагодити дружні стосунки з різними ромськими організаціями. Під час цієї поїздки вдалося зустрітись із Надією Георгіївною Деметер і взяти в неї інтерв'ю. Його і пропонуємо читачам.

- Повернемося до питання про романський жіночий рух. Скільки членів нараховує Асоціація? Чи є її філії в інших містах? Для нас це дуже актуальното.

- У нас обирається правління з двадцяти членів. Вони працюють постійно. Ця зважа рада визначає програму дій. Стосовно числа членів Асоціації. Їх немало. Скажімо, на одну акцію в Москві приходить понад 300 жінок-ромок. А відділення Асоціації розташовані в Санкт-Петербурзі, Екатеринбурзі, інших містах.

- У Вашу організацію можуть вступати як ні роми?

- Приймаємо тих, хто поділяє наші погляди.

- З якими національними організаціями підтримуєте зв'язки, співпрацюєте?

- Прі ураді державі діє рада. В неї входять понад 20 представників нацменшин. Інформуюмо одніх, передаємо в постійних контактах. Наприклад, у Домі національностей, який відкрито не так давно, провели вечір по Холокосту. Дружимо з вірменськими, корейськими, іншими. При можливості плануємо тематичні заходи, вечори.

- У нас в Ужгороді порівняно активно діє Центр нацмен-

шин. Тут відбуваються різні дискусії. Кожен має свій зал, місце. Теж організовуємо інновації спільні заходи.

Мені дуже присміює бесідувати з такою цікавою, прекрасною жінкою - вченою. Хочітось би запитати: скільки ромів проживає в Москві?

- Ваше запитання, Аладар Евгеновичу, проблемне. Коли заглядати в паспорти, то буде 1 тисяча. А ще певне число проживає в Підмосков'ї. Ви, мабуть, знаєте, що були лихі часи, коли роми записувались при перепису як угорцями, як татарами, як росіянами...

Тільки від влади не переслідували, залишили в скопі. Як мені відомо, в Москві 10 тисяч ромів, як не більше. На весілля б бачили скільки сходяться!

- Можливо новий перепис буде точнішим?

- Не думаю так. Хіба що ромські організації допомогли б виділити певну групу людей, яка б обективно визнана: скільки нас. Та я не переконана, що цей експеримент буде результативним.

- Надіє Георгіївно! Читачкам нашої газети (до слова, в нас є наявні 2 биркові (старости) з числа ромок, думаю, буде цікаво, які страви любить куштувати їх посестра з Москви.

- Не лише любить куштувати (весело смеється!), але й сама їх готує для родини. Це і багращуля, і куриця, і качка (з начинням або смажені), і...

Скажу, що я люблю інколи скуштувати (ї я приготував) блюда інших народів. Та й на щорічних вшануваннях матері-ромки, інших святкових зібраннях жінки приносять з дому різні печива...

- Що б побажали ромам Закарпаття? Газеті?

- Щастя, радощі, веселих свят, бути здоровими, щасливими. А газет?

Нема зараз для ромів важливого, ніж засоби масової інформації. Я читаю Ваше видання. Радію за Вас. Бажаю, щоб ваша газета жила довго.

Під час цієї цікавої бесіди ми порушували й інші важливі питання. Зокрема, про те, що Асоціацією 15-20 березня започатковано відзначення Дня циганської матери (як відомо, ромки не визнають 8 березня). Вшановується жінка-мати, жінка - господиня. (Адже в родинах ромів - не менше 8 дітей!) Готуються подарунки, вітання. Жінки-ромки, переконані, що вони можуть внести родинку в наше життя!...

Бесідував Аладар Адам. Москва - Ужгород

"Дуже боявся, що мене виженуть з роботи..."

- Розкажіть про себе.

- Народився у багатодітній ромській сім'ї, що проживала у таборі. Заряд це мікрорайон "Шахта". Батько мав коней і займався перевозами.

Копії не було роботи - виготовляв формочки з жерсті для випічки хліба, святкових тортів.

Ходив до 7 класу в школу, що знаходиться неподалік табору. Та закінчити навчання не зміг: мусив

літи на роботу, щоб матеріально допомагати сім'ї.

Працював спочатку на цегельному заводі, де на тачках, вагонетках перевозив цеглу для підсушування. Якийсь час працював на випускній фабриці. У 1974 році працював в міському лазні. Дуже боявся, що коли дізнаються, що я ром - відженуть з роботи. Різni люди ходили тоді в лазню, траплялось, що хтось і почутиль-

не своє. Проте не було у мене подібних випадків. Навпаки. Декілька разів жінки залишали золоті сережки у кабінках, потім через кілька днів повертались за ними і я у присутності директора їх віддавав. Інколи і обручки закочувались під лавінку. Знаходив і повертає господарям.

- Знаємо, що ви зараз на пенсії за станом здоров'я: цукровий діабет. Як у вас залишились стосунки з адміністрацією лазні?

Зраза вона має називати товариство "Магістральсервіс" і наші стосунки залишились дружніми. Мені навіть дозволяють безкоштовно відвідувати лазню, а в наш час 5 гривень - це вартість квитка - великих коштів, особливо для пенсіонера. Погано тільки те, що втрачається культура відвідування лазні - тепер майже у кожній квартирі ванна, гаряча вода. Але спілкування з друзями - нічим не замінить. Мабуть, тому люди зараз більш похмури, бо не вміють теплі людські взаємовідносини.

- Чому вас інколи називають "партизан"?

- Тому (всміхається), що малим всходи встигав, проплаз, вмів, як народні месники, знаходити відповідний вихід, тому і дали мені цю назву.

- Як вам зараз живеться?

- Важкувато. Пенсія всього 42 гривні, проте мої діти, а їх у мене троє, допомагають мені. Живемо на чесно зароблені гроші, чим дуже пишахся. Сам чесно працював, навчив своїх дітей цьому.

Наш кор.

Щира вдячність

Голова товариства "Невіле" ("Відродження"), диякон ромської об'єднаної церкви Йосип Віраг висловлює глибоку подяку координатору місії Східної Європи Петру Гaborу та представнику голландської місії пану Якубові за підтримку шкіл. Ромські діти мають можливість безкоштовно харчуватися, а вчителі частко отримують зарплату.

Значну допомогу отримують діти-сироти різних національностей від Чабі Сокача з Угорщини. Йому теж велике спасибі.

- Кому першому спала на думку ідея створення проекту ромської студії на радіо?

Ферко Машлик: "Взагалі-то у нас (Юрія Васильовича Чижмаря та колективу, з котрим я зараз працюю) давно була думка створити на радіо 107 FM щось подібне. Товариство громадського самозахисту, членами котрого ми є, пробувало створити спочатку ефір для представників національних меншин. Саме в рамках цього проекту я відбулася перша зустріч з шеф-редактором газети "Романі Яг" та головою однієїменного товариства Алладором Євгеновичем Адамом. Згодом по радіо пройшли зустрічі з представниками інших національних культурно-просвітніх товариств: ужгородської спілки чеської культури, культурно-просвітнього товариства євреїв, з представниками угурського товариства КМКС, угурського консултингу та редакції газети "Karpatti Igaz Szó" та ін.

Завдяки програмі "Роми України" фонду "Відродження" радио 107 FM має ще одну власну монтажну студію.

На жаль, реалізація всього проекту не вдалася, адже для роботи потрібно було мати окрему студію. На радіо 107 FM зайвої студії для запису передач не було, тому дечим ми мали покертувати її обмежитися лише бесідами з окремими керівниками. Наприклад, з Алладором Євгеновичем Адамом ми зустріялися не лише як з представником ромської общини, але, найперше, як із головою товариства "Романі Яг", а це вже трохи інше. У такий хитрий спосіб ми робили ц передачі. До речі, вони у нас чітко лімтувалися: зустрічі з представниками законодавчої влади, виконавчої, бесіди з представниками судової вертикалі та горизонталі.

Одного разу ми дійшлися, що київський фонд "Відродження" має програму, за якою можна подати проект на створення ромської громадської радіостудії. А нам це і було потрібно: ефір у нас уже був, а о монтажній апаратурі бракувало. На сьогоднішній день це дуже дорога "штука", у яку никто не хоче вкладати кошти, бу затрати величезні й повертаються вони лише через п'ять-десятирічок.

- Недважча першого проекту залежала від недостатнього фінансування?

Ферко Машлик: "Так. Не було просто елементарної апаратури. Ефірний час ми мали лише вечірній, а він більшістю, як правило, не підходить. У день ми не мали змоги монтувати передачі, щоб увечері пускати їх у ефір - вільної студії не було теж".

- Чи були у тебе якісь особисті мотиви для участі у цьому проекті?

Ферко Машлик: "Перед тим, як я "вліз" у проект ЗМІ, за своїм попереднім фахом (соціологія), у 1998 році я був задіяний у проекті товариства громадського самозахисту по обмеженню шприців серед наркоманів. У нас понад 80% ін'єкційних наркоманів і носії ВІЛ-інфекції - це роми. Тому я зіткнувся з ними зразу ж (Кор.: Не можу погодитися з даними, котрі навів пан Шандор (Машлик), бо на згаданий ним момент, за показниками облсанепідемстанції та наркодиспансеру, на території Закарпаття було зареєстровано близько 180 осіб, які зловживали наркотичними речовинами, причому, дійсно, 80% їх були ВІЛ-інфіковані, але лише 26 чоловік з них належали до ромської народності). Для мене становище цього

Радіоефір - про ромів чи для ромів?

Ромська меншина недавно отримала можливість виходу в радіоефір - уперше за всю історію ромів Закарпаття. Кому ж вона завдячує цим, величезним душовим здобутком? Саме про це ми вирішили довідатися від одного з винуватців цієї історичної для ромів України події Федора Шандора, відомого усім слухачам радіо 107 FM під іменем Ферко Машлика.

Ферко Машлик у реальності (офі-лайн):

Федір Шандор - викладач Кафедри соціальної роботи юридичного факультету УжНУ, півроку працював на студії 1+1, співпрацював з СТБ та ICTV; представляв їх інтереси на Закарпатті. Редактор "Вечірнього вісника", "Розбуди зранку", "Нічна полівка" та "Май Закарпатський край" на радіо 107 FM.

На знімку: Незрівнянний Ферко Машлик

Ферко Машлик в Інтернеті (он-лайн):

Феда. Він же Ферко, він же Машлик, він же Шандор, не він же Пєтєфі, а також він же Гід-довідник, батько Хіт-подій та Крайовин. Завжди невловимий, про нього колись навіть створено легенду - "Печітний велосипедний голландець". Усім незмінно потребний, стожікий, володієталантом встигати в останній момент, перебрати однічно в десяти місяцях, а також зникати в найпотрібнішу хвилину. Крім того, що пише статті в "Молода Закарпаття - реформа", ще видає власні книжки, зокрема "Обличчя Ужгорода", а ще щовечора патякає по Радіо-107. До кожної чужої статті досипає трошки свого періоду, яким потім і пересипає мозкові звінки почтавців.

Особлива примітка: 1. Незмінна наявність при ньому велосипеда. 2. Йому дуже подобаються короткі спідниці: питання на засідку: тоді чому собі не прибрати?

Нездійсненна мрія: стати упорядником великої радянської кишеневкої енциклопедії в 100 томах.

Сам про себе: - Я дуже чесний і хороший. Я завжди ходжу правильною частиною нашого життя. Люблю маму, дружину, доньку, Україну і ще коротке життя.

народу було шокуючим. Тому ми й надали продовжуватимемо інформувати населення про події захворювання. Адже якщо роми не будуть мати елементарних відомостей про такі хвороби, як СНІД, туберкульоз, венеринні захворювання, наркотична залежність, то вони самознічаться. До того ж, що самозніщення передає й на інші народи. Товариство громадського самозахисту, яке очію пан Чижмар, вже два роки працює за ромською програмою і не лише з ромською інтелігенцією, але й з "нізами". Між іншим, моя дружина теж зачалена до подібного проекту - вона працює у ЛІКу, де навчає молодих англійською мовою".

(Кор.: На конференції, присвяченій образу нацменшин у медіа, яка недавно відбулася у Празі, Ферко Машлик зізнався, що до рома у нього особливі ставлення. Чому? Можливо, тому, що один з його друзів, який помер від СНІДу, був ромом).

- Від чого залежить стабільність виходу передач в ефір?

Ферко Машлик: "На радіо 107 FM є визначеній ліміт часу, в який ми повинні "вклинуватися". Буває, що там траплються свої зміни, на які ми впливати не вмозі, бо вони, як правило, пов'язані з комерційними міркуваннями. А ми працюємо на дружіні умовах, ну, звичайно, за це юшти сплачуються, але керівництво впливає на час виходу

дуже допомогла. Взагалі, дякуємо фонду "Відродження", що він піврів нам. З ромської студії на радіо "Промінь" ми отримали багато музики ромів Болгарії, Іспанії та ін. Зараз ми маємо близько 500 ромських композицій. Вже випущено наш перший компакт-диск у MP3 форматі, який ми відслили до Києва на розгляд комісії, звідки він попрямує до Нью-Йорку. Ми апробували 43-ри ромські програми (Кор.: З них мені на жаль, вдалося почути лише дві), 18-т з яких уже знаходяться на компакті, а наступні будуть записані найближчим часом. Крім того, всі ці передачі будуть скинуті на нашу web-сторінку".

- Розкажи трохи про проект, за яким навчався Йосип Горват - перший ведучий-ром.

Ферко Машлик: "Йосипа Горвата можна вже привітати: він перший "практичний" ромський радіожурналіст. Ще не "теоретичний", бо потрібно мати відповідну журналістську освіту. Він проходить досить таки серйозну практику в Інтерньюз-Україна. Чому, до речі, теж посприяла пані Волошонок, яка опікнулася нами, мовами дітей. Йосип мав можливість ознайомитися з фахом радіожурналіста, тележурналіста, випробувати свої сили у ролі зважорежисера, оператора та монтажера. Тепер ми очікуємо від нього певної віддачі. Хочу сказати і дещо негативне: ми зверталися не тільки до Йосипа Горвата, але й до багатьох інших молодих ромів. На навчання до Києва могла поїхати група у складі 10-ти чоловік. У нас лежать списки людей, які спочатку хотіли іхати і в останній мінін письмово відмовились, будь можливості пройти начальні курси. Ми навмисне взяли у них заяви про відмову".

Яке твое найбільше бажання?

Ферко Машлик: "Я хотів би, щоб моя "лялечка" - ефір нацменшин - був постійним і функціонував і надалі. Крім того, хотів би, щоб реалізувався один наш задум - аби у кожному ромському таборі стояв свій радіодинамік".

P.S. Звичайно, дуже добре, що товариство громадського самозахисту так опікнується ромами. Це природно, адже на ромську програму міжнародними організаціями виділяються фінанси. Але вважаю, що колеги могли б потрудитися, аби керівництво радіо, за їх же власні кошти, виділяло їм ефірний простір у один і той же час, щоб роми та прихильники ромської культури могли почути про існування радіо не лише через "ромську пошту", але і насправді. І звичайно ж, що з іх радіопрограмів лунала рідна ромська мова і не має значення, на якому з їх діалектів. Я думаю, це не є великою вимогою, адже, якщо словацька меншина має ефір словацькою мовою, а угурська - угурською, то роми мали б мати ромською, як ті побратими в Угорщині, Франції, Словаччині...

Йосип Горват - випускник V курсу Інтерньюз-Україна, перший ромський радіожурналіст, співак, дипломант фестивалю "Слав'янський базар", лауреат багатьох інших музичних конкурсів, і вагал, талановита та різносторонньо обдарована людина.

Кор.: Як ти сібі уявляєш по-далішу роботу студії?

- По-перше, вона повинна бути динамічною: актуальні новини, події культурного життя тощо. По-друге, цікаво: авторські музичні програми, можливо, навіть хіт-парад ромських пісень та пісень у виконанні ромів.

Кор.: Твої побажання читаємо нашої газеті.

- Хочу побажати усім добра, радості, любові, благополуччя, здоров'я, багато грошей і щоб кожен міг влаштуватися на роботу.

На знімку: Йосип Горват

Сторінку підготувала Наталія Герц

Поради юриста

Як приватизувати квартиру

Права власників приватизованої нерухомості, безперечно, великі, адже власник приватизованого житла має право розпоряджатися квартирой чи будинком на власний розсуд: продати, подарувати, заповісти, здати в оренду, обмінчати, закласти, укладати інші угоди, не заборонені законом. Ось кілька пунктів, які не завадило б знати про приватизацію нашим ромським читачам.

У власності громадян можуть передаватися квартири багатоквартирних будинків, одноквартирні будинки, кімнати в комунальніх квартирах, які перебувають у користуванні громадян на умовах наймання. Передача зайнятих квартир оформляється як приватна власність однієї з наймача і загальній пайової чи загальній спільній власності сім'ї.

Приватизація здійснюється на основі письмової згоди всіх повноважних (віком від 18 років) членів сім'ї. До членів сім'ї наймач квартири, які мають право на її приватизацію, відносять лише громадян, які постійно мешкають у квартирі з наймачем, чи

за якими зберігається право на житло.

Не підлягають приватизації: квартири-музеї, кімнати у гуртожитках, службові кімнати і квартири, квартири і будинки, які певнюються у аварійному стані, квартири і будинки, що знаходяться на території різних видів парків, заповідників, військових поселень, підприємств, закладів та організацій, в зоні обов'язкового відселення, забрудненої внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС.

У приватизації квартир можуть брати участь лише громадяни України.

Кожний громадянин України має право приватизувати державне житло на умовах, визначених Законом України "Про приватизацію державного житлового фонду" лише один раз.

Незалежно від розмірів загальної площини безкоштовно передаються у власність громадян:

❖ зайняті ними однокімнатні квартири;

❖ квартири, у яких мешкають сім'ї, які мають трох чи більше неповнолітніх дітей.

❖ квартири, отримані у випадку зносу чи відселення всіх сімей із будинків (частин будинків), які належали громадянам з правом власності, якщо колишні власники не отримали за ці будинки (частини будинків) грошову компенсацію;

❖ квартири, в яких мешкають громадян, удостоєні звання Героя Радянського Союзу, Героя Соціалістичної праці, нагороджені орденом Слави трьох ступенів, ветерани Великої вітчизняної війни, воїни-інтернаціоналісти, інваліди І та ІІ груп, інвалиди дінінства, ветерани праці, ветерани Збройних Сил, громадяни, які були репресовані і реабілітовані відповідно до Закону України "Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні";

❖ квартири, в яких мешкають сім'ї загиблих при виконанні державних і громадських обов'язків на військовиці;

❖ квартири, в яких мешкають військовослужбовці, які мають пільги відповідно до Закону України "Про соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей";

го навчання. Крім того цілі слова вдяки я хочу сказати і директору коледжу Ользі Іванівні Щербан, яка допомагає мені стати на власні ноги.

Влітку цього року захотів я зустрітися з рідною мамою, з сестрами і братами. Поїхав у село Березово, що на Хустщині, і був вражений біднотою, в якій живе сім'я: ні постійної близні, ні столових приборів, ні скатертей. Діти не знають як істи з вілками і користуватися серветками. Як сказати мамі: "Дякуй!" Пробув я "вдома" всього декілька днів і поїхав назад в Київ з важким настроєм і каменем на серці.

Подумав, мабуть добре, що мама мене покинула. Що чекає моїх братів і сестер? Крім того, щоб ходити і просити милостиню від людей, вони нічого не вміють, і не хотять нічому вчинити.

А я хочу жити краще. Я буду жити краще, ніж вони. Не треба сидіти, склавши руки, і чекати манії небесної. Треба діяти, думати про своє майбутнє. Вірою, що завжди серед людей можна знайти хто, повірить у тебе, прийде на допомогу.

Свят не без добрих людей.

Василь Тегза

грати на весілях, різних святах. Я на цю тему - допомогти з музичними інструментами - двічі звертався до нашого начальства в Сваляві, але - мовчанка.

В таборі проживають гарні спеціалісти - музиканти: Йосип Балінт - піаніст і соліст, Петро Балінт - випускник Свалявської музичної школи по класу акордеону, чудовий виконавець народної та популлярної сучасної музики. Багатограничний талант у Йосипа Тейфеля (гтарист, соліст) та його брата Тиберія. Ольга Тимкова - солістка з своїм репертуаром...

Добра традиція - зустріч Нового року - теж не обходить без музики - вітають поживих людей під дверима...

А хіба обходиться родинні свята без музики, пісні? Отож допомагаю в придбанні музичнінструментів нам вкрай потреби...

Матвій Балінт,
депутат Свалявської міської
ради, староста табору.

Люди честі

**Ромський "шериф":
із Червеньова**

одна грань діяльності барона. Особливо багато зроблено ним у плані дотримання належного громадського порядку, а також профілактики і недопущення правопорушень та злочинів в поселенні.

Підтвердженням цього - численні грамоти, якими Антон Антонович свого часу був нагороджений як представниками місцевої влади, так і керівництвом Мукачівського райондіпу УМВС. Активна участя ромського ватажка у громадському житті села з роками отримала і офіційне визнання. Обраний депутатом Зняцівської сільської ради, він зраз захищає і відстоює інтереси своїх односельців і на владному рівні. А за сприяння райвідділу міліції в охороні державного та особистого майна громадян та за особистий вклад у боротьбу зі злочинністю Антон Антонович був удостоєний почесного звання "Позаштатний дільничий інспектор міліції" Мукачівського райондіпу.

І останній штрих до портрету цієї незвичайної особистості. Батько чотирьох дорослих дітей, люблячий дідусь, він, попри все, знаходить час і для свого ромського ансамблю, яким успішно керує уже довгий час.

Катерина Кийович
"Відомості міліції"

Думки членів

Світ не без добрих людей

Мама відмовилась від мене ще у пологовому будинку. На той час у неї було вже троє дітей і всі вони від різних батьків. Старша сестра - інвалід дитинства. Мабуть, тому і віддали мене. Спочатку знаходився у Свалявському будинку "Малютка", а потім перевели у Виноградівський дитячий будинок. Там я вперше побачила живих роїв (чоловіка і жінку), які прийшли за своєю дитиною і страшно злякався. Нам виховательки казали, що роми-цигани крадуть дітей і вбивають їх. Тому, коли нас у 7 роках перевели до Перечинської школи-інтернату, то побачивши чорних дітей, яких багато було у тій школі, - став плакати і проситись, щоб мене не залишали. Проте від нас мало що залежало.

Пізніше я подружилася з усіма хлопчиками і зрозуміла, що у чорних на обличчі учнів є добре і білі душі. У всіх у нас одна доля - доля сиріт.

Закінчив дев'ять класів згаданої школи у 1996 році і мене відправили у Міжліське ПТУ-12, де я здо-був спеціальність зварника та то-

карія. Спочатку я дуже не хотів на-вчитися у такому віддаленому грецькому містечку, як Міжлі, тому що замалечко вирішив для себе стати шофером. Хотів ширше побачити світ, який вважався мені зачарованим, оточеним з усіх сторін високим парканом. Декілька років писав заяву на переход до іншого училища у Мукачево або Ужгород. Кожен раз мене директор ПТУ-12 Маринець Василь Юрійович відмовляв. Мало того, відтак 1997 року направила на курси водія Хустської автошколи. Домовився з директором місцевого ПТУ про місце у гуртожитку та харчування у ресторані. Я до сьогодні глибоко відчайджаний йому за турботу. Василь Юрійович дав мені перший і важливий урок - людяності, батьківської опіки. Мало того, зустрів з Емілією Миколаївною Ехоловою першевіну мое життя. З її допомогою я поступив і зараз на-вчується у Київському індустріальному педагогічному коледжі ім. Антона Макаренка на факультеті "Професійне навчання", де отримав спеціальність майстер виробнико-

го навчання. Крім того цілі слова вдяки я хочу сказати і директору коледжу Ользі Іванівні Щербан, яка допомагає мені стати на власні ноги.

Влітку цього року захотів я зустрітися з рідною мамою, з сестрами і братами. Поїхав у село Березово, що на Хустщині, і був вражений біднотою, в якій живе сім'я: ні постійної близні, ні столових приборів, ні скатертей. Діти не знають як істи з вілками і користуватися серветками. Як сказати мамі: "Дякуй!" Пробув я "вдома" всього декілька днів і поїхав назад в Київ з важким настроєм і каменем на серці.

Подумав, мабуть добре, що мама мене покинула. Що чекає моїх братів і сестер? Крім того, щоб ходити і просити милостиню від людей, вони нічого не вміють, і не хотять нічому вчинити.

А я хочу жити краще. Я буду жити краще, ніж вони. Не треба сидіти, склавши руки, і чекати манії небесної. Треба діяти, думати про своє майбутнє. Вірою, що завжди серед людей можна знайти хто, повірить у тебе, прийде на допомогу.

Свят не без добрих людей.

Василь Тегза

Право на освіту

Учитися не пізно ніколи

Недавно побувала в Чопі, в Геймі Роштад і його родині. Вони з дружиною Ельзою виростили чотирьох дітей. Виховували любов'ю, привчали до праці, приступали любов'ю до знань.

Свого часу в газеті "Карпати ізраз" написала про цю сім'ю.

- Як могли Ви стільком дітям приділити увагу? - запитала в Ельзою.

- Багато працювали на залізничній ділянці, крім того, на інших роботах. Діти мої були слухні, допомагали, коли було потрібно. Йоді вони такі. Я зверталася увагу на зошити. Коли я не мала часу, то - чоловік. Намагалися вникати в шкільні справи дітей, - говорить Ельза.

- Я на залізниці відпрацював понад 38 років. Звісно й пішов на пенсію. Багато працював. Але радість мене переповнє, коли бачу дітей і онуків, - розповідає Гейза. - У нас три доньки, один син і єм онуків.

Всі мої діти закінчили середню школу № 2 в м. Чоп. Я за це відячний і директору, педагогам. Старша Ельвіра здобула спеціальність секретаря і бухгалтера. Окрім того, з видмінним свідоцтвом

вони закінчила навчання на манікюрішу і перукарку.

Аліца, закінчила одинадцять класів, опанувала секретарську справу.

Син наш Гейза після одинадцяти класів продовжував навчання в Ужгороді на курсах водіїв в ДТСАФ. Відслуживши в армії, працював на автобусі.

Елизавета після здобуття середньої освіти закінчила курси кулинарії та шитья.

- Я намагалася, - це вже розповідає мати, - скрізь і завжди допомагати дітям, щоб вони добре почували себе, як і діти інших національностей.

Марія Іллеш

Дика квітка

У цій красівій країні,
просторій батьківщині
На дорозі людина -
мандрівник студент.
Подібні до загадкових квітів
В очах людей дікі, але п'янки
Внутрішнім вогнем так схожі
Які дороге чуття підтримую їх

Прекрасне її глобоко незабутнє?
За це дай, людино, руку
Постав свою гордість
Потисни міцно руку руку
Майбутнє побудуємо захоплено
Люби квіті і не згрив їх
Кохай, щоб вони дали жити.
Марія Іллеш

Ставимо питання

Хто допоможе з музичністю?

Музика в житті ромів Свалявського табору завжди відігравала значну роль.

Просто без неї не уявлюють своє життя. Навіть коли вони дивляться кіно по телевізору, то обов'язково звертають увагу на те, хто виконує пісню, як, чи гарна музика.

Правду кажуть: без музики рому на душі безрадісно, похмуро. Ромські діти засинають під материну пісню. На святках - смеючись, державних, проводах у армію теж вони звичайно. Побутує немало легенд про те, як прилучилися роми до музики, загалом мистецтва. Одна з них розповідає про священну гору, на якій живуть музи.

Вони вночі виходять із своїх склонів і танцюють та співають ритуальні танці. Вони надзвичайно красуні. Коли, пролітаючи над селами та містами, зупиняються, аби глянути на людину, котра народилася, то вимірюють в своє сковуку на грудях росу і капають на неї. Вириши, хлопчики чи дівчинка, стають музично обдарованими.

Що вже казати про молоді! Вона захоплюється естрадою, цікавиться всіма новітніми музичними віяннями.

Музиканті (свої!) у нас не мало. Але біда з музичністю. Іх не вистачає. Тому й розпадаються наше наші ансамблі. Якби я міг закупити музичнінструменти - то справу з дозвіллям молоді можна б вирішити. Та як ансамблі можуть

грати на весілях, різних святах. Я на цю тему - допомогти з музичними інструментами - двічі звертався до нашого начальства в Сваляві, але - мовчанка.

В таборі проживають гарні спеціалісти - музиканти: Йосип Балінт - піаніст і соліст, Петро Балінт - випускник Свалявської музичної школи по класу акордеону, чудовий виконавець народної та популлярної сучасної музики. Багатограничний талант у Йосипа Тейфеля (гтарист, соліст) та його брата Тиберія. Ольга Тимкова - солістка з своїм репертуаром...

Добра традиція - зустріч Нового року - теж не обходить без музики - вітають поживих людей під дверима...

А хіба обходиться родинні свята без музики, пісні? Отож допомагаю в придбанні музичнінструментів нам вкрай потреби...

Матвій Балінт,
депутат Свалявської міської
ради, староста табору.

Доля Ерделі

(До річниці з дня народження)

"Всі знають, що Ерделі залишився формалістом і буржуазним естетом в образотворчому мистецтві і продовжував в своїх нових полотнах створювати портрети радянських людей... "Незграбна спроба прикрити космополіта, буржуазного естета Ерделі нікого не обдурила. Він відомий своєю работістю перед загинувшиим Заходом". Так писалося в редакційній статті "Закарпатської правди" від 23 березня 1949 року.

Ким же був насправді Адельберт Ерделі?

Народився майбутній художник 25 травня 1891 року в с. Загаті, Іршавського району. Його батьки були русинами з фамілії Гриців. Але за часів мадяризації багато русинів, щоб дослігти чогось в житті, змінивали свої прізвища на угорські. Й дід Адельберта, щоб відчувати себе людиною в такому суспільстві, змінило своє прізвище на угорське Ерделі.

Син сільського вчителя, один з чотирнадцяти дітей, Адельберт, розрахувавши лише на свої сили й здібності, закінчив Мукачівську гімназію. А в 1911 р. вступає в Будапештську Академію мистецтв, яку згодом закінчив з відзнакою. Першими його вчителями були Імре Ребес, Бійло Іван-Гріонвальд, інші в 1913 р. картини Ерделі вперше експонуються на виставці в Будапешти.

Художника повсякчас манить Закарпаття. Він починає викладати малюнок у Мукачівській вчительській семінарії, а пізніше в Мукачівській реальній гімназії.

При існуючій угорській спільноті художників А Ерделі разом з Й.Бокшам утворюють окреме об'єднання художників на Закарпаті, куди вийшли Ю.Віраг, К.Ісаї, С.Берег та інші. Але живучи далеко від угорських центрів Європи, відчуваючи, що втраче все на буті в юності, бачачи, що його мета - створити на Закарпатті пересув-

ну художню школу - не наближається, а віддаляється, Ерделі переселяється до Мюнхена. Тут він намагається помірятися силами з визначними майстрами, що робили тоді погоду в художньому житті. І не без успіху виставка, влаштована в "Скляному палаці" Мюнхена, проходить вдало.

Повернувшись на батьківщину, Ерделі Й.Бокшам організовує Ужгородську публічну школу малюнку, котра в 1927 р. приймає першу групу молоді. Навчання проводилося на високому академічному рівні. Маestro переконаний, що його Закарпаття має право на справжнє велике мистецтво, що нічим не поступається жодній із сучасних художніх шкіл. Незабаром визначилась надійна група молодих талановитих живо-

писців - А.Коцка, Е.Контратович, З.Шолтес, А.Добоша та інші, що стали широко відомими майстрами.

В 1929 році Ерделі іде до Парижу. Його обдarrування не залишилось непоміченим, і він виставляє своє полотно разом із Дереном, Матисом, Боннаром, Дюфі та іншими. А через кілька років скаже: "Кульминаціне вістря художності - Сезант".

В кінці 30-х на початку 40-х років полотна Ерделі експонуються в багатьох містах Європи.

Репутація одного з найталановитіших художників міцно утвердилася за А.М.Ерделі.

І ось 1945 рік. Закарпаття у складі СРСР. Адельберт Ерделі стає головою наймолодшої на Україні спілки художників. У січні 1946 р., за ініціативою А.Ерделі та Й.Бокшама відкривається Ужгородська художня училище. Ерделі мріє, що колись училище переросте в інститут. Але мрія його не здійснилась і поніні. Перші виставки закарпатських художників в Києві, Москві, Ленінграді привернули увагу людей мистецтва. Яблонська, Глушченко та інші художники тягнулися в Ужгород, в коло нової плеяди митців.

Після ждановської постанови треба було знайти в кожній обласній столиці свого Защенка й Ахматової. На Закарпаті ним виявився "запороданець Заходу" Адельберт Ерделі.

Від нього перестали купувати полотна, розпочалось цуквання, жорстока критика в пресі. В уже згаданий редакційний статті газети "Закарпатська правда" від 23 березня 1949 року йдеся про Ерделі, як художника, "...відомого своєю работістю перед загинувшикою культурою капіталістичного Заходу". Його обливали брудом, мовляв, хіба про щось говорить факт, що "картини його обишли виставки Парижа, Брюсселя, Праги, Рима, Неаполя, Флоренції, Мілані, Будапешта, Мюнхена, Варшави?"

Тут же відмічається, що всі знають, що він як і раніше залишився формалістом і буржуазним естетом в образотворчому мистецтві і продовжує в своїх нових полотнах створювати портрети людів.

Нова комуністична ера почала давати на Ерделі - європейця по духу, справжнього інтерелігента. Він майже не мав грошей, але в своєму єдиному костюмі завжди виходив у місто, ніби його щойно виняли зі шкатулки. Ці буржу-

азні штучки "муляли очі" новій владі пролетаріату. Його змушували малювати те, що було для нього чужим, непримінним.

Спочатку А.Ерделі відсторонили від посади голови обласного відділення Спілки художників, почались нападки в училищі. Деякими працівниками училища почався ганебний збрі підписів перед учнями проти директора, викладача, засновника училища. Ерделі вимушений був залишити й цю роботу, а разом з ним пішли й А.Коцка, Е.Контратович.

Після морального цуквання в Ерделі почалися сереві напади. Його примусили написати каяття, що все минуле було фальшем. 19 вересня 1955 року, не витримавши переслідувань, моральних знищень, Ерделі несподівано покімер.

Коли його хвали, то через усе місто тягнулись циганські ансамблі з ужгородських ресторанів, що грали улюблені мелодії художника.

У травні 2001-го року виповнюється 110 літ з дня народження Адельберта Ерделі. Його твори сьогодні окраса багатьох картинних галерей України та світу.

Владислав Сливка
художник

Божественна Варя Паніна

"Яка могутня сила та краса у цьому глибокому, майже чоловічому голосі," - сказав Купрін. Та ланто ціє співачки захоплювались Л.Толстой, А.Чехов. Бережно виліпував у свої записникі ридки з панінських романів Олександр Блок, який назвав Варю "божественною".

Варвара Василівна Паніна народилася 1872 році у родині дрібного торговця-рома. Ставши професійною співачкою, з 14 років виступала у популярних московських ресторанах "Стрільня" і "Ярго" відомими ромськими трупами. Нот не знала, співала по слуху.

Художник Костянтин Коровін насмілився приставити спів Варі Паніні мистецтву свого друга Ф.Шалапіна.

...Погано співаю, - обурювався Федір Іванович. - А чо ж, дозвольте вас спітати, співає краще за мене?..

- А ось є, - відповідав Коровін.

- Циганка співає, -

- Яка циганка?

- Варя Паніна. Співає прекрасно.

- Це яка ж, яка, дозвольте вас спітати, Варя Паніна?

- У "Стрільні" співає. За п'ятірку співає.

Ось що писали сучасники: "Її слухали з содідкою тугою, зі спрагою страждання... Як течія диму, стелились під стелею кільца її пісні, і тужило серце..." Або: "Як Орфей,

приборкувала вона своїм чудовим голосом "диких тварин", що гуляли по три дні та по три ночі біля "Яри". При ній "сoromili" ІІ пожажали".

Померла співачка від тяжкої хвороби серця 28 травня 1911 року. Поховали Паніну на Ваганівському кладовищі.

На могилі Варі Паніні і нині, навіть у зимову пору, завжди свіжі квіти.

З репертуару В. Паніної
Вірші М.Пойгин

Не уходи, побудь со мною,
Здесь так отрадно
и светло.

Я поцелуями покою
Уста, и очи, и чело.
Побудь со мною!

Не уходи, побудь со мною,
Я так давно тебе люблю.
Тебя я ласкай огневою
И обожус, и утомлю.
Побудь со мною,
Побудь со мною!

Не уходи, побудь со мною,
Пылаєт страсть
в моїй грудні.

Восторг любви нас
ждет с тобою.

Не уходи, не уходи.
Побудь со мною,
Побудь со мною!

У "Стрільні" співає. За п'ятірку співає і співає як треба.

Ось що писали сучасники: "Її слухали з содідкою тугою, зі спрагою страждання... Як течія диму, стелились під стелею кільца її пісні, і тужило серце..." Або: "Як Орфей,

Вірші А.Пугачова

Белой акации
гроздья душистые

Вновь аромата полны.

Вновь разливается
несень словоизыяния

В тихом сиянии
чудной луны!

Помнить ли лето:

под белой акацией

Слушали песнь словоизыяния?

Тихо шептала

мне чудная, светлая:

"Мильный повернъ мне!..

Навеки твоя!"

СТАРИНИЙ ПОРТРЕТ

Эта женщина минула,
в холст глубоко вошла.
А была она мила,
молодая была.

и тонкое лицо калеки
к высоким звездам обращал.

...А под утро
в спальне темной
тихо свечку зажигал,
перстенек, мизинцем теплый,
он в ладони зажимал.

И смотрел,
смотрел печально,
как, счастливая сполна,
безрасудно и прощально
эта женщина спала.

Надевала платье черное
и смотрела из дверей,
как к крыльцу
подводят чопорных,
приозябших лошадей.

Поцелуем долгим, маетным
приникал к ее руке,
становился тихим, маленьким
колокольчиком вдалеке.

О высокие клавиши
разбивалась рука.
Как над нею на кладбище
трава глубока.

Белла Ахмадулина

Он опускался на колени,
смычком далеким обольщал

Románi Jag

A Roma Nép Újsága
Manusengerő Romano Nyevipe
A lap a Nemzetközi Újjászületés alapítvány támogatásával jelenik meg

Melyik táborban nincs tangóharmónika?

Az első tapasztalatok, mondják a legemlékezetesebbek. Nemrég voltunk az Ilosvai járási Ardanov községben. A falu huszonkét kilométere van Ilosvától. Annak idején Ardanovban működött a Micsurin kolhoz. 1000 hektár földdel, 100 hektár gyümölcsössel, és ugyanannyi szőlővel rendelkezett.

Jóformán már csak egy utea maradt, amely a Micsurin nevet kapta.

A faluban tevékenykedik a Niva egysüttes. A vezetője Szadvari Vaszl. Ismert vezető, annak idején dolgozott Zircön, a kolhozban, majd üzleti életben.

A kolhozi földet szétszórtták. A romák közül csak egy kapott, Dávid Anton. A polgármester, Mihajlo Sztanics, elmondta, hogy a romák 25-50 ár földdel rendelkeznek.

- Van még 100 hektár földünk, amelyet senki sem vett ki.
- Az egyesülés 15 traktorból és több mint 20 gépkocsiból áll. A romák közül egynek van kocsija, Dávid Anton fiának. Lovuk az nincs - mondta Mihajlo Sztanics.

A polgármester a belügyi osztályon dolgozott. A falut jól ismeri. A polgármester beteglapon volt, de az újságírókkal örömtől találkozott.

Az első kérdésünk az volt, hogyan élnek a tábor lakói. A polgármester elmondta, hogy kapják a gyerekek utáni pénzt, nyugdíjakat. Azt gondoltuk, hogy a községháza közt és a tábor lakói között jó a viszony.

A tábor egy névtelen, síros utcán volt. Két oldalon szép, más nemzetiségi házak álltak.

Kerestük egy roma asszonyt, Verát. Ő két gyermeket adoptált. A lánya fiaival elhunyt, és az Ő férje, aki orosz származású volt, hazaüzített. Vera néni nem akarta beadni a gyerekeket állami gondozásba, így Ő lett a gyáriuk. Több házban kerestük Verát. mindenütt jó szavakat mondott róla. Az egyik öregebb néni, aki egyetlen nő volt, aki tudta a romai nyelvet, megmutatta, hogy hol lakik. Atlépve Vera néni hizának kiszobáját, nagyon elcsodálkoztunk. Mindenütt szép rend volt. Szergej és Vera Ovcserenko, beszélt magáról. Szergej harmad osztályba jár. Nagyon szerezi az ukrán nyelvet. A testvérek kedvenc tantárgya, a matematika, és legjobb tanánője, Okszana Jurevna. A gyerekek nehéz szívvilágban mondták, hogy nagymamájuk, beteg és Ilosván fekszik a kórházban.

Kire maradtak most a gyerekek?

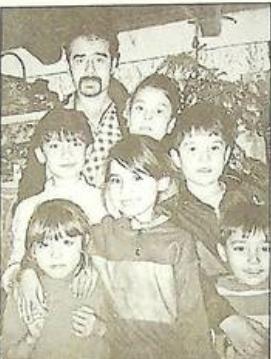
A legidősebb fiúra Mitrovićs Jurijra. Neki is négy gyereke van: Jurij, Rima, Vera, és Ruszlán. minden gyerek békében él, az idősebbek segítenek a kisebbeknek. A ház gazdájától kérdezzük, hogy miiből élnek?

- minden éven megynyi idény munkára Ukránjába.

Ebben az éven nagyon keveset kerstünk. Az árvákra is kapunk egy kevés pénzt. Kénytelen vagyok itthon valahogy forgolódni. Különösen ma, amikor édesanyám a sebészeten van. Ma, minden egyes gyógyszerért fizetni kell. Beadtam már öt éve a kérnyét, hogy építekneki akarok. De belhelyt még most sem kaptam. A szomszéd megfagyneget. Azt hitte, hogy a községházán közbe fognak lépni, de semmilyen segélyt nem kaptunk. Mitrovićs Jurij házánban tangóharmónika is található. Régebben a környéken zenéltek. Ma erre, már nincs igény.

Mitrovićs házában öszegyült, majdnem a tábor egyharmada.

Csáva Erzsébet, harminc éves, három gyerek édesanya. A legidősebb Balog Emma, aki 16 éves, már édesanya. Olyan

házban élnek, amely az 1998-as árviz törekedt. Két falat kitámasztottak. Fénik a házban éjszakázní. Csáva Erzsébet kéri, hogy segítsünk neki a háza tarterazásában. A ház rossz állapotára miatt elvettek újszülött gyermeket.

- Mindent megtettem, hogy gyermekemet ne vegyék el. Utolsó vele az erdőben, átadtam a testvéremnek, vele voltam a kukoricásban. Elvették, most meg úgy érzem, hogy a szívem megszakad nélküle.

Igen sok mezítlábas gyerek van a táborban. Többször hoztak a faluba humanitárius segélyt, de nem jutott el a táborba. Volt a humanitárius segélyben: liszt, cukor, rizs, ruhaféle stb.

Nem lehetett hallgatni Szigeti Rózat, aki 54 éves.

A háza is tönkre ment. Kénytelen rokonoknál meghuzni magát. Gyerekkorától rokkant, de nyugdíjat nem kap.

Szó esett a földről is. Szomorúan érte a polgármester szavai. A táborban 30 ház van. Az árvíz több házban tönkre tette. Rombolta a fundamentumot, a falakat, néhol a tetőt is. Az ún. „árvízkárosultak” csoportjába egyet sem tettek. Semmiféle építőanyagot, pénzt nem kaptak. Ilyen szegénységgel mi újászírok, még nem találkoztunk.

Behívott Mitrovićs házába a bíró, Fjodor Ferencet. Öt már 16 éve, hogy megválasztották. Tud romái szegénységről.

- Minden évben megnyeg dolgozni Ukránjába. Tavaly előttek velemin a fiaim is Ivan és Tolik. Több brigádot létesítettünk és répákaplánsra mentünk. A fizetés tavaly nagyon kevés volt. A feleségem, aki fiatalt koráig asztmás, is velünk volt. Fáj a szíven, amikor látom, hogy milyen házakban élnek a romák. Az enyém is ilyen.

A községháza kérelmünket nem veszi tudomásul.

A romák látják, mikor és hová hordták a humanitárius segélyt. Az egyik roma asszony azt mondta, hogy én felek be menni a községháza. Nem szeretnék ott minket.

A jólakott nem hisz az éhezőnek – igaz ez a népi mondás. Nekünk elmondták, hogy a községházán lábbal és kézzel is bántalmazzák a romákat. Igy oldja meg a problémákat a polgármester. Ahelyet, hogy elmenének a tanácsadókkal a táborba és segítenék.

A fiatalkorúak szívesen építkeznének, de miiből? Hol a kiút ebből a nehéz helyzetből?

Minden egyes Ardanovi lakosnak van egy kis gazdasága.

Nem úgy mint a romáknak, nekik még egy lovuk sincs.

Következtetés:

Az Ardanovi tábor példája is arra utal, hogy a járás vezetőségenek, valamint megyei szinten is foglalkozni kell a romák gondjaival. Szükség lenne építőanyagokra, és szponszorokra. A romák is ugyanolyan állampolgárai Ukránjának, mint a többi lakos. Szociális ellátásában kell hogy részesüljenek.

Segíteni kell ennek a népnek, mivel ők is egyenjogúak.

A Romani Jag újságírói védnökséget vállalnak a Ardanovi romák felett.

Nemrég megláttam az ungvári járási Csap városában élő Rostás Géza családját. Feleségével, Elzival nevelte fel négy gyerekét. A gyerekek iskolázottak és szüleik minden megtettek azért, hogy minden gyerek legyen valamelyen képzett sége.

Tanulni soha nem késő

Régen még a Kárpát Igaz Szó is írt róluk, és dicséretet kapott mind a négy gyerek.

- Hogyan tudtak ennyi gyerekre figyelmet szentelni – kérdezem a szülőköt?

- Sokat dolgoztunk hosszú ideig a vasúton, de közben más munkát is vállaltunk. Gyerekeim szófogadók. minden este megnéztem a füzeteimet, és a szülői értekezleteken is igyekeztem jelen lenni vagy a férjem.

- A vasúton dolgoztam le 30 évet. Aztán mentem nyugdíjba. Sokat dolgoztam, de örömmel tölti el a szívet, amikor családom, unokáim körében lehet – mondja Géza.

- Hárrom lányom és egy fiam van. Hét szép unokáknak öröltök. Mind a négy gyerekünk a Csapi 2-es számú iskola tanulói voltak, elvégezték a 10 osztályt, amiért hálás köszönettel tartozom a magyar iskola igazgatójának és a tanároknak.

- Legidősebb lányom, Elvira elvégezte a titkárnói és könyvelői tanfolyamatot. Ezenkívül vörös diplomával végzett mint manikűr és fodrász.

- Alice az érettégi után elvégezte a titkárnói tanfolyamatot.

- Géza az iskola elvégzése után Ungváron tanult. Gépkecsiveszetet jogosítványt szerzett. Katonaság után buszsfölként dolgozott Ungváron

- Erzsébet lányom a 11 osztály után szabást - varrást tanult. Igyekeztem minden és mindenöt, hogy gyerekeim semmiben ne szenvdjenek hiányt és tanuljanak.

- Köszönöm az intervjujut, és jó egészséget kívánok az egész családjának.

Illés Mária.

Ne vess meg minket

Szép országom, tágas hazám,
Nem más az ember, csak vándor diák
Hasonlít, a réti virágokhoz,
Az emberek szemébe vad, de illatos.

Pedig belülről, ha megismered,
Mily drága érzések éltetik őket.
Gyöngék és törékenyek,
De, ha kell barátok és segítőkészek.

Ezért ember nyújtsd a kezed
Tedd félre büszkeséged.
Járunk többen kéz a kézben.
A jövőt lelkesen megépitve.

Arra kérlek, ne vessél meg,
Igy is van baj temérdek.
Szeresd a virágokat, ne tépd le őket
Törödji velük, hogy azok is éljenek.

Illés Mária

Roma sorsok – sorsfordító romák

Szécsi Magda

1958-ban született a Hajdú-Bihar megyei Komádiban. Kilenc éves korában megnyert egy országos mesepályázatot, azóta rendszeresen ír, bár önnél kötete csak 1988-ban jelent meg. Szécsi Magda történetére minden szépek, szívedények és szomorúak.

S tán nem is tud róla, rendkívül gondolatgazdagok, valóságos filozófiai esszék. minden mondatán el lehet, el kellene gondolkodni, s a rásodálkozás mellett mondandóját be kellene fogadnunk. A Madarak Aranyhegedűn című kötetre ez többszörösén is érvényes. Különös, hogy ebben a meséjében nemcsak az emberszereplők, hanem a tárgyak és a virágok is öntudatosak. Honnan ez a valós tudatosság.

– A tudatosság mint valós érzés? Valóban. A tudatosság, mint valós érzés már a növényben is jelent van. Az elementáris vonzás és tasztítás hasonló a szeretethez. Ezért például a régi indiai bölcsék úgy tartották, az Én önmagában létezik, hogy az egységesseg az alapja minden létezésnek. Szécsi Magda szerint csak akkor leszünk igazán emberi egzisztencia birtokában ha, minden emberinek tekintünk.

– Meselakajai gyakran színevnednek. Miért?

– Mert én is színevök. Naponta rásodálkozom arra, hogy élek, rásodálkozom a színevédésre. Másokra is.

– Művész a halálával bizonyítja, hogy nem volt halott... És nem halottak sem szerelei, sem ellenségei. Egy más dimenzióban ugyan, de léteznek

Első írásai a Nők Lapja közölte. Budapesten él és dolgozik. Több cigány nyelvű lapban, folyóiratban jelentek meg írásai, így a Phralipében, az Amaro Dromban és a Rom Som-ban. Eddig meglehetősen kötötték: Az aranyhalos loszmű tükré (mese, 1988), A fekete bálvány birodalma (mese, 1993), Madarak arany hegedűn (mese, 1996). Verseli a Fekete koral II. Antológiában jelentek meg először kötetben.

Mécsessel kezében...

Végezettem fényárban

(életem vaksorában...) Mécssel kezében

Áll gyönyörűn jóvöbe

Tévedten (múltat virraszta)

Másokkal álmódva sokadik

Jelent...

Nyil meg, nyilj sirverem!

Temess el kinző vagyat,

Múltat és jelent

Velem... Hogy ott álljon

Siromnál gyönyörűn

Mécssel kezében

Nekem,

Nekem...

Tanuljuk a roma nyelvet

A személyes névmásoknál van egy rövidült „simuló”, hansúlytan alakja, amit renzsérin az igével egybeírunk. A hansúlyos alakokat használjuk hangsúlyos esetekben, valamint a vi, chi szavak után.

Kamesma? Szeresz (engem)?

Chi kamavtu. Nem szeretlek (téged)?

Hangsúlyozva Tut chi kamav. Téged nem szeretlek.

A birtokos névmásnál a 2. személyű alaknál van egy hosszabb alakja is: tyiro, tyiri, tyire. (tyo, tyi tye)

Állítmány kiegészítőkent, jelzékként ezt a hosszabb alakot használjuk.

A birtokos névmások a ragozott főnevek előtt úgy viselkednek, mint a háromalakú melléknevek.

lasho phral	lashi pheny	lashe shave
lashe phrales	lasha phenya	lashe shaven
mure phrales	mure phenya	amare shave
muro phral	mura phenya	amare shaven

Tulajdonító szerkezetben, amikor a valakiné, valamintek van van valamije, valakije a létige segítségével fejez ki. Ezekben az esetekben az élettelent jelentő főnevek is megkapták a tárgyeset végződéséit.

si le dades vurdon	az apának van kocsija
si le vurdones roti	a kocsinak vannak kerekek
si la meselyan punre	az asztalnak vannak lábai
si le shaven butyi	a fiúknak van munkájuk
si le vurdonen roti	a kocsinak vannak kerekek
si le meselyan punre	az asztaloknak vannak lábai.

Tárgyalás a roma vezető adócsalási ügyében

2001. január 8., hétfő — A Pesti Központi Kerületi Bíróságon holnap megkezdődik az adócsalással vádolt roma vezető, Náday Gyula ügyének tárgyalása. Náday az egyik legnagyobb hazai roma szervezet, a Magyarországi Cigányok Demokratikus Szövetségének (MCDSZ) elnöke, az Országos Cigány Önkormányzat (OCÖ) tagja, Torgyán József tanácsadója, a Földművelésügyi Miniszterium roma referense. Náday ügye várhatóan az OCÖ holnapi elnökségi ülésén szóba kerül majd: amennyiben a bíróság bünönsék találja, elveszítő képviselő mandátumát — nyilatkozta a Roma Sajtóközpontnak Osztojkán Béla, a testület alelnöke.

Náday Gyula a vádárt szerint hat évelel ezelőtt azt ajánlotta egy bájba jutott vállalkozónak, hogy közösen próbáljanak meg fiktív számlák után több mint hatmillió forint áfat visszaigényelni. A vállalkozó cégeknek telephelyét az MCDSZ székhelyére módosították. Később az APÉH számlaigazolást kérte, a gyanúsítottak azonban az adóhivatal felé valóságos gazdasági teljesítményt nem tükröző számlát mutattak be, építőipari termékek eladásáról.

Náday hazánk második legnagyobb roma szervezetének, a Magyarországi Cigányok Demokratikus Szövetségének (MCDSZ) a vezetője. A Roma Sajtóközpont úgy értesült, hogy a szervezet szombaton tartott választmányi ülésén a jelenlévők magyarázatot kértek az elnöktől. A grémium ezután közgyűlés összehívása mellett döntött, amely a szövetség szabályzata szerint akár le is válthatja Nádayt. Bár az OCÖ alelnöke, Osztojkán Béla, tájékoztatása szerint a testület a jogerős döntésig nem foglalkozik az üggel, a holnapi elnökségi ülésen várhatóan mégis napirenden lesz a roma politikus elleni eljárás. Amennyiben bünönsék találják, – tette hozzá Osztojkán – a jogszabályok szerint Náday elveszíti az OCÖ-beli mandátumát. Ebben az esetben egyébként az országos önkormányzat tevékenységet leghangosabban bíráró Horváth Aladár lehet a testület tagja. Náday Gyula a jogerős bírósági ítéletig nem kívánt a témaiban nyilatkozni.

Berkes Béla, Roma Sajtóközpont

A menekültkérelem elfogadásához nem szükséges az intézményes üldözötetés

2001. január 9., kedd — Menekültügyi szakemberek, és a menekültügyi kérelmek elbírálásának alapjául szolgáló 1951-ben, Genfben elfogadott menekültügyi konvenció szerint nem szükséges, hogy az üldözöttet állami szervek kövessék el: elegendő, ha helyi lakosság súlyos diszkriminációt vagy más sértő magatartást tanúsít, és ezt a hatóságok tudomásul veszik, vagy alkalmatlannak bizonynak arra, hogy hatékony védelmet biztosítanak ez ellen. „A Genfi konvenció kanadai értelmezése szerint nem csak akkor minősül valaki menekültnek, ha az állam, vagy az állam intézményei üldözik, hanem akkor is, ha más személyek részéről történik ez, és az állam nem képes ellen hatékonyan fellépni — nyilatkozta a Roma Sajtóközpontnak Dominique Forget, a Kanadai Menekültügyi és Bevándorlási Hivatal szövivője.

A zámolyi romák kivándorlása kapcsán az elmúlt napokban több közszerelő igyekezett leszögezni: Magyarországon nem tapasztalható a romák intézményes üldözötetése. Ugyanakkor menekültügyi szakemberek szerint a kérelmet pozitív elbírálásához nem szükséges, hogy az állam intézményes üldözze a kérelmeket. Kőszeg Ferenc, a Magyar Helsinki Bizottság elnöke úgy nyilatkozott: attól, hogy az állam nem üldözi intézményesen a romákat, még jogos lehet a menedékkelmük, lehet, hogy a zámolyi családok sérelmei külön-külön nem alapozzák meg a kérelmeket, de az évek során elszenvendett sérelmek sorozata szerinte teljesen indokolt lehet, hogy megkapták a menekültstátuszt. A menedékjog nemzetközi szabályozása szerint ugyanis a fejyelőlegkörben felhalmozódó diszkriminációs sérelmek,

melyekből az állam sem képes vagy akarja megvédeni a polgárait, elégséges indokul szolgálnak a státusz megadásához. Hasonlóképpen fogalmaz az UNHCR egy közelműltben a roma migrációról megjelent jelentése is. E szerint elegendő, „ha a helyi lakosság súlyos diszkriminációt, vagy más sértő magatartást tanúsít, és ezt a hatóságok tudomásul veszik, vagy alkalmatlannak bizonynak arra, hogy hatékony védelmet biztosítanak ez ellen”. (A kisebbségi ombudsman évek óta hangoztatja, a jelenlegi jogszabályok nem nyújtanak kellő védelmet a hátrányos megtülbénítés ellen: több területen nincs definíálva a diszkrimináció fogalma és nincsenek kellő szankciók. Ráadásul a jogvédők szerint ma nincs olyan jól működő hivatal, amely feltárná a legkülönbözőbb formában megnyilvánuló diszkriminációt.)

Dominiique Forget, a Kanadai Menekültügyi és Bevándorlási Hivatal szövivője úgy fogalmazott: „ha egyes cselekmények nem is merítik ki az üldözötést tényét, ezek együttes hatása megalapozott teheti a menekültkérelmet: üldözötést eredményezhet az, ha a diszkrimináció nem súlyos, de gyakorisága révén összeadózik.” E formula alapján bírálták el pozitívan jó néhány Kanadába kivándorló roma menekültkérelmet is a közelműltben: esetükben bizonyítottak találták, hogy a munkahelyi megtülbénítéstől a lakhatási diszkrimináció át az iskolai elkülönítésig terjedő széles skála megalapozta menekültkérelmet.

Bernáth Gábor — Roma Sajtóközpont (RSK)

Kalyi Jag – Fekete tűz

Az együttes tagjai: Balogh Künstler Ágnes ének, Balogh József (ének gitár, tambura, mandolin), Nagy József ének, tánca kanna, kanál és Varga Gusztáv, az együttes vezetője, s egyben alapító tagja, (ének tánc, gitár, ritmus).

Kitüntetései: 1979-ben „A népművészeti ifjú mestere” cím.

1985-ben Európai Fesztiválon Nívódíj, 1986 - Állami-díj.

A Kalyi Jag együttes zenéje olyan mint egy ropogó tábortűz — odavonzza az embert, mert elementális ösi erő van benne, amely hív, csalogat szinte tenyérként föllemi az embert, szívet a szabadság horizontja föl.

Varga Gusztáv élete olyan, mint egy mese: egyszer volt, hol nem volt, valahol Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében egy fiatalkorú cigány fiú, talán a legkisebb családban, aki elindult a fővárosba, hogy szerencsét próbáljon az építőiparban. A fiú vasárnaponként elővette gitárrát és szomorú dalokat pengett. A Zenekar bővült, csiszolódott, s ahogy nőtt az igény Varga Gusztík zenéjére, úgy nőtt vele párhuzamosan az igényesség. Varga Gusztáv életében elkezdődött egy intenzív tanulási folyamat a zenében és a magánéleben: egyaránt. 1981-ben már a Kalyi Jag messze földön híressé vált. Ekkorra már nemzetközi táncszínázókban lépnek fel. A televízió is közvetítette a fellépésüket. A Tavaszi Táncház Fesztiválon tízezer ember előtt játszannak. Az igazi sikér 1988-hoz vezet: Kalyi Jag gal filmet készítettek, ez a film bejárta Európát, sőt Japánban is eljut. Ekkor már nem panaszokkalhat az együttes, mivel Déli-Koreától Braziliáig, Európáról nem is beszélve, beutazták a világot. Varga Gusztáv nemcsak tanul, tanít is. Sok-sok fiatalt

Cigányzenelem / Gipsy Love

szeretné „ellesni” a Kalyi Jag titkát. Varga Gusztáv egyik álma: egy romák középiskola és sokszor munkahely a roma csalákok számára, mert a le nem kötött, kallódó elefántoknak a visszavonatlanul sodorhatja az embert, ahol csak börtönfalakban tanulhat. Reméljük hogy nem igy lesz, hisz, hogy a lehetőségek elhosszák a cigány emberek számára a polgári létfelvételt ahol a cigány nyelv olyan értékekkel bír majd, mint a világ bármely nyelve.

Rácz Lajos.

Elhunyt a zámolyi romák egyik vezetője

2001. január 8., hétfő — Negyvenegy éves korában agyverzés következtében egy strasbourg-i kórházból elhunyt Krasznai Ibolya, a menekültkérelmek elbírálására váró zámolyi romák egyik vezetője, a zámolyi cigány kisebbségi önkormányzat korábbi elnöke. Krasznai Ibolyát előreláthatólag Strasbourgban temetik majd el a napokban: „úgy rendelkezett, hogy mivel annyi bántották már Magyarországon, még sírhelyet sem kérte aországától fogalmazott a Roma Sajtóközpontnak Krasznai József, a csoport szövivője.

Berkes Béla — Roma Sajtóközpont (RSK)

ВИВЧАЄМО РОМСЬКУ МОВУ

Урок дев'ятнадцятий

Відмінювання іменників

Вправа I. Прочитайте прислів'я.

На дік про шукарібен, дік про **тло**. Бахтало мануш, ко джанел тел **ле лестар**. На дік світ гін **тло**. Гаджеске башавав анда лове, ромеске анда **лесте**. Те нашті дес маро, да майфедер лачо **лав**. Годавер **лава** мол бутер сар о лове. Марібагна на керега чагорега **ніч**, чагче **лавега**.

Поставте питання до виділених іменників і візначення їх відмінки.

Провідмінно разом іменники о ракло, е пгень та чаро.

Однина

Nom. - ко? со? - о ракло, е пгень, о чаро

Gen. - каскеро? соскеро? - ле раклескеро, ла пгенико, ле чареско

Dat. - каске? соске? - ле раклеске, ла пгенике, ле чареске

Ak. - кас? со? - ле раклес, ла пгена, о чаро

Voc. - ко! со! - раклес! пгени!

Loc. - касте? состе? - ле раклесте, ла пгените, ле чаресте

Ins. - кага? сога? - ле раклега, ла пгенига, ле чарега

Abl. - кастар? состар? - ле раклестар, ла пгенитар, ле чарестар

Множина

Nom. - ко? со? - о ракле, е пгени, о чаре

Gen. - каскеро? соскеро? - ле ракленгеро, ла пгенингеро, ле чаренгеро

Dat. - каске? соске? - ле ракленге, ле пгенинге, ле чаренде

Ins. - кага? сога? - ле ракленца, ла пгенинца, ле чаренца

Abl. - кастар? состар? - ле раклендар, ле пгениндар, ле чарендар

Зверніть увагу, як відрізняється відмінювання іменників, які позначають істоти й іменників, які позначають не істоти.

Іменник у реченні може бути підметом і другорядним членом речення. Іменник у ролі підмета завжди стоїть у номінativi.

Закарпатське роносче культурно-просвітнє товариство "Романі Яг" щиро сердечно вітаєтиме Арпада Деметера та Галю Балю з найчасливішим днем у їхньому житті - ОДРУЖЕННЯМ.

Зичимо молодому подружжю довгих літ життя, літнього здоров'я, успіхів на спільній дорозі.

РОМАНІ ЯГ

Газета Закарпатського ромського культурно-просвітнього товариства
РЕєстраційне свідоцтво № 317 від 26 лютого 1999 р.

Шеф-редактор Аладар АДАМ
Редактор Евгенія Навроцька

Редакція має зважки подати позицію авторів. За точність наведених фактів відповідає автор. Редакція зберігає за собою право виразляти свою і скорочувати матеріали.

Повний або частковий передрук матеріалів дозволяється лише з писемними підставами на "Романі Яг".

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: м. Ужгород, вул. Тельмана, 1/48а, телефон 1-58-05. E-mail: romaniyag@mail.uzhgorod.ua http://www.romaniyag.boom.ru

Видрукувано в Ужгородській міській друкарні, вул. Руська 13. Умовн. друк. арк. 2,5. Тираж 2500. Зам. № 218

Лінівий та дівчина

Був собі якось один бідний хлопець, працювати не хотів. Був дуже лінівим і весь час тільки спав. Куди б не збирався, піде ляже під яблуню й чекає, коли йому яблуко до рота саме впаде.

Одного разу проходили повз нього святі Петро та Бог: хотіли побачити, що на цьому світі робиться? Бог й питає хлопця: "Гей роме, де знаходить село?"

Хлопець лінувався, що він не зможе встави й показав іому напрям ногово. Пішов Бог далі. Бачить, яксь жінка пере у воді свій одяг. Бог звернувся до неї: "Дівчино, не знаєш, котра дорога веде до села?". Вона підбігла до нього та й каже: "Піду з тобою. Покажу, куди тобі потрібно йти". Святій Бог роздумує: "Бачиш, що роботи ти дівчину потрібно віддати тому лінівому, адже вони один одному дуже підходять".

Автор Карл Нітш

Переклад на українську Аладара Адама

Анекдот Від Йосипа ГорВата

Прихав якось до міста У Президент Х. З цього приводу було у місцевій філармонії організовано зустріч з громадськістю, яка завершувалася бенкетом. Швейцарський спіл, на зустріч запрошений й роми.

Президент піднімає перший тост: "Дорогі друзі, давайте вилімо за те, щоб ви були щасливі та здорові".

Неподалік стоять два роми: "Бачиш, Йовжі, наш Президент - то золотий чоловік. Хіба не правду я тобі казав?"

Президент піднімає другий тост: "Дорогі роми, давайте вилімо за те, щоб у кожного із вас була машина, будинок, вдосталь грошей".

Два роми між собою: "Бачиш, Йовжі, що я тобі казав? Наш Президент - то золотий чоловік!"

Президент піднімає третій тост: "Дорогі роми, давайте вилімо за те, щоб усі ви працювали!"

Два роми між собою: "А-а-а, не слухай його! Він же написав".

О луштавно тай е чгай

Сас екг чоро чагво тай чі камелас бувті те керел, зуралес решно (луштавно) сас. Тай міндіг камелас те совел тай те пашльол. Кай джала-тар? Джала-тар ворта телай пгабаеско копачі тгай пашльол тай лешій е пгабай те перел леске анде муй. Тай лешій, тай лешій. Но, кон джала котар? Ворта о сунто Петрос о пгуро сунто Дел авілас теле, пгуро мануш кердас пе, тай джалас ворта котар, те дікгел со керел пе по лума. Тай ворта котар джал тай пучгел лестар: "Гей море, пген-та манге, карінг сі куко гав тай куко гав?". А о решно чі камелас те уштел тай сікгавел ле сунто Девлореске е пурнеса кадей-та. Но, о сунто Дел дікгел пре лесте ай джал май дур песке дромеса. Со дікгел тела'к пії по фолово, сар тговел екг терні ромні песке гада. Тай цілій о сунто Дел пре лате: "Ту чгає, чі джанес карінг джал о дром анде куко тай куко гав?". Тай хутел опре і терні джувлі. Тай нашел ке лесте тай пгенел леске: "Йой, ашта джав туса, сікгавел тусе о дром". Тай джал леса тай сікгавел леске о дром, сар те джал. Тай о сунто Дел гіндій пе: "Дікгес, каріла сі те дав куко-леске, ке кади зоралес пасолінен-кетане".

Хлопець лінувався, що він не зможе встави й показав іому напрям ногово. Пішов Бог далі. Бачить, яксь жінка пере у воді свій одяг. Бог звернувся до неї: "Дівчино, не знаєш, котра дорога веде до села?". Вона підбігла до нього та й каже: "Піду з тобою. Покажу, куди тобі потрібно йти". Святій Бог роздумує: "Бачиш, що роботи ти дівчину потрібно віддати тому лінівому, адже вони один одному дуже підходять".

Хлопець лінувався, що він не зможе встави й показав іому напрям ногово. Пішов Бог далі. Бачить, яксь жінка пере у воді свій одяг. Бог звернувся до неї: "Дівчино, не знаєш, котра дорога веде до села?". Вона підбігла до нього та й каже: "Піду з тобою. Покажу, куди тобі потрібно йти". Святій Бог роздумує: "Бачиш, що роботи ти дівчину потрібно віддати тому лінівому, адже вони один одному дуже підходять".

Взято зі збірки ловарських казак "Туса анде акгорен кгелос..." ви-даніх за проектом австрійського това-риства ромів "Romano Centro".

Катар о Карл Нітш

Рецепт

Квасоля з сметаною

Намочити у воді квасолю на 1-2 години, потім у кастрілю наливти воду і поставте на вогонь. Наріжте кружечки цибулі, покладіть один-два листочки лаврового листа, посоліть, додайте трохи оцту. Коли ця суміш звариться, додаїть туди сметану, заправлену з мукою. Хто любить цукор, або оцет, то можна додавати у тарілку за смаком.

Романе чачіпе

Ромські приказки

1. Ко камел ча пес, на джанел, с'ода бахт.

Той, хто любить лише себе, не знає, що таке щастя.

2. Муро барваліпен наї анда кодо, со лем, аї андакодо, со дем.

Мое благаство не те, що називаєш, а те, що роздав.

3. Вчин ле Девлес жуже ілєга.

Звертайся до Господа з чистим серцем.

4. На роде ле Девлес аврі, родес андре тіро іло.

Не шукай Бога зовні, шукай його в увасіні серці.

5. Манушале, камас екг аврес

ке амє сам саворе ле Девлестар.

Люди, любімо один одного, бо всі ми від Бога.

6. О джівіпен сар чагорес-

кero гадоро: хевало, джунгало, хар-

но.

Життя, мов дитяча сорочка: дія-

ве, брудне й закоротке.

7. Со гін чачо? Камібен ай

бок.

Що є дійсно справжнім? Кохання

та голод.

Кросворд

Правильно відповіши на питання ромською мовою, ви зможете відгадати ключове слово кросворду, а також отримати чудовий подарунок, який чекає на Вас у редакції.
Відповіді надсилайте на нашу адресу, не пізніше 1 лютого 2001 року!

1). Хижак родини кошачих.

2). Тваринка, що залюби гризе горішки.

3). З шерсті якого звіра прядуть вовни?

4). Яка тварина в казках найхітніша?

5). Один із персонажів мультфільму "Ну, погоди!".

6). Тварина, яка дуже спрітно пересувається по деревам.

7). Тварина, яка спить протягом зими.

Відповіді на кросворд, надруковані у №17 (29):

1. Гав. 2. Сан. 3. Евен. 4. Кречун. 5. Ченів. 7. Гулгімат.